

Nyheter från Europadomstolen — fjärde kvartalet 1997

Av justitierådet HANS DANIELIUS

Under fjärde kvartalet 1997 har Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (i det följande kallad "Europadomstolen") meddelat följande domar:¹

1. Andronicou och Constantinou mot Cypern (dom 9.10.1997)

Lefteris Andronicou och Elsie Constantinou var förlovade och bodde tillsammans i en våning. Den 24 december 1993 hörde grannar en kvinna ropa på hjälp inifrån denna våning. Polis tillkallades. Situationen utvecklades på ett dramatiskt sätt. Lefteris var beväpnad och hotade att skjuta Elsie och att därefter ta sitt eget liv. Sedan försök att tala Lefteris till rätta misslyckats, beslöt polisen att med våld söka befria Elsie och arresteras Lefteris. Polisen fyllde våningen med tårgas och trängde in i denna, varvid Lefteris öppnade eld och polisen sköt tillbaka. Genom skottlossningen dödades Lefteris omedelbart och skadades Elsie så svårt att hon senare avled av sina skador. Slutsatsen av den undersökning som företogs av myndigheterna var att det våld som kommit till användning från polisens sida hade varit försvarligt under de föreliggande omständigheterna.

Huvudfrågan i målet vid Europadomstolen var om polisen hade planlagt och genomfört sin aktion på sådant sätt att den genom artikel 2 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (i det följande kallad "konventionen") skyddade rätten till livet hade respekterats. Europadomstolen konstaterade att polisen först hade inriktat sig på att förmå Lefteris att gå med på att Elsie fick lämna våningen. Han hade emellertid avvisat dessa förslag och bibringat polisen uppfattningen att han faktiskt avsåg att döda först Elsie och sedan sig själv. Domstolen fann att polisens plan för att rädda Elsie och gripa Lefteris under sådana omständigheter hade varit rimlig. Sedan Lefteris öppnat eld, hade det också varit försvarligt att polisen skjutit tillbaka i syfte att oskadliggöra Lefteris. Det våld som kommit till användning kunde därför enligt domstolens mening anses ha varit nödvändigt för att skydda människoliv, och domstolen konkluderade, med 5 röster mot 4, att artikel 2 i konventionen inte hade kränkts.

¹ Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995 s. 532 ff., 602 ff. och 764 ff., 1996 s. 71 ff., 368 ff. och 773 ff. samt 1997 s. 42 ff., 378 ff., 553 ff. och 756 ff.

I målet gjordes också gällande att Elsie och Lefteris anhöriga av ekonomiska skäl och till följd av att de inte hade kunnat erhålla rättshjälp hade hindrats att väcka skadeståndstalan med anledning av Elsie och Lefteris död. Europadomstolen framhöll emellertid att den cypriotiska staten hade erbjudit sig att svara för deras kostnader i en eventuell skadeståndsprocess och fann med hänsyn härtill att det inte förelegat något brott mot de anhörigas rätt enligt artikel 6:1 i konventionen att få tillträde till domstol.

2. Serves mot Frankrike (dom 20.10.1997)

Klaganden Serves var kapten i franska armén och tjänstgjorde i Centralafrikanska republiken. Han ledde ett kompani som hade till uppgift att ingripa mot tjuvskyttar i ett visst område. Vid det i målet aktuella tillfället hade två plutoner fått i uppdrag att genomsöka området, den ena under befäl av Serves och den andra under löjtnant C:s ledning. Serves gav order om att eventuella tjuvskyttar skulle gripas. Om de försökte undkomma, skulle varningsskott avfyras, och om de trots detta försökte fly, skulle riktade skott avlossas mot dem. Den pluton som stod under befäl av löjtnant C påträffade två infödda män som sökte undkomma. Skott avlossades mot dem, och en av männen träffades i benet. Mannen sköts senare på löjtnant C:s order med berätt mod ihjäl av korporal D.

Fastän Serves och löjtnant C försökte dölja vad som faktiskt skett, spreds rykten om att den infödde mannen kallblodigt hade dödat. Detta ledde till en första utredning, som omfattade misstankar mot flera personer, bl. a. Serves. Den senare genomförda rättsliga förundersökningen gällde emellertid endast löjtnant C och korporal D, vilka misstänktes för mord. Under denna förundersökning kallades Serves att vittna inför en militär undersökningsdomare. Han vägrade emellertid att avlägga ed och dömdes för sin vägran till böter.

Senare åtalades och dömdes Serves för medhjälp till mord till fyra års fängelse, varav ett år villkorligt.

Serves klagade över att de böter som ådömts honom för att han vägrat avlägga ed stred mot den i artikel 6 i konventionen ingående rätten för den som är anklagad för brott att inte behöva lämna uppgifter som är belastande för honom.

Europadomstolen konstaterade till en början att den inledande utredningen, som omfattade även Serves handlande, inte hade definitivt avslutats vid den tidpunkt då Serves skulle höras av undersökningsdomaren. Detta var tillräckligt för att Serves kunde vid tillämpning av artikel 6:1 i konventionen anses vara ”anklagad för brott”. Han hade därför, framhöll domstolen, rätt att iakttä tystnad beträffande omständigheter som kunde vara belastande för honom själv. Han hade emellertid vägrat att avlägga ed, och eden

var endast en förberedande handling som var avsedd att säkerställa att de uppgifter som lämnades under förhöret var sanna. Däremot innebar eden inte att ett vittne tvingades att lämna vissa uppgifter. Med andra ord hade böterna inte utdömts som ett straff för att Serves vägrat att lämna för honom belastande uppgifter. Följaktligen fann domstolen, med 6 röster mot 3, att artikel 6:1 inte hade kränkts i detta hänseende.

Serves gjorde vidare gällande att han i strid med punkterna 1 och 3 b) i artikel 6 i konventionen inte hade haft en rättvis rättegång när det gällde utdömandet av böterna, eftersom hans invändningar om att han inte var skyldig att vittna inte hade beaktats. Europadomstolen konstaterade emellertid att Serves hade överklagat bötesbeslutet till en avdelning, *chambre d'accusation*, vid appellationsdomstolen, *cour d'appel*, som hade prövat dessa invändningar. Med hänsyn härtill fann Europadomstolen, också här med 6 röster mot 3, att det inte förelåg något brott mot de angivna bestämmelserna i konventionen.

3. Radio ABC mot Österrike (dom 20.10.1997)

Radioföretaget Radio ABC ansökte om tillstånd att upprätta och driva en radiostation och begärde en frekvens för radiosändningar till Wien med omgivning. Detta avlogs under hänvisning till att verksamhet av detta slag krävde lagstöd och att enligt gällande lag endast *Österreichischer Rundfunk (ORF)* hade rätt till radiosändningar. Radio ABC:s överklagande av detta beslut avlogs av Post- och telegrafförvaltningen, som i sitt beslut erinrade om att författningsdomstolen, *Verfassungsgerichtshof*, i en dom 1983 hade funnit ORF:s monopol förenligt med artikel 10 i konventionen. Författningsdomstolen, dit Radio ABC klagade, avisade överklagandet under anförande att detta med hänsyn till domstolens tidigare ställningstagande inte hade utsikt till framgång.

Genom en ny lag, som trädde i kraft den 1 januari 1994, blev det möjligt att i begränsad omfattning ge sändningstillstånd även till andra än ORF. Radio ABC ansökte därför på nytt om sådant tillstånd, men även denna begäran avlogs. Författningsdomstolen beslöt i dom den 27 september 1995 att upphäva de lagbestämmelser som legat till grund för Radio ABC:s nya ansökan om sändningstillstånd, eftersom villkoren för meddelande av tillstånd inte var tillräckligt klart angivna i lagen. En ny lag, som trädde i kraft den 1 maj 1997, ersatte de av författningsdomstolen upphävda bestämmelserna och skapade nya möjligheter att ansöka om tillstånd.

Vid Europadomstolen gjorde Radio ABC gällande att artikel 10 i konventionen hade kränkts genom att radioföretaget inte kunnat få sändningstillstånd.

Europadomstolen konstaterade att Radio ABC:s rätt enligt artikel 10 att förmedla information och tankar hade inskränkts och att denna inskränkning haft stöd i österrikisk lag. Syftet med inskränkningen var i och för sig legitimt, men frågan var om inskränkningen varit nödvändig i ett demokratiskt samhälle, vilket var en förutsättning för att den skulle kunna accepteras enligt artikel 10:2 i konventionen.

Europadomstolen gick härfter igenom de olika tidsperioder under vilka Radio ABC saknat möjlighet att erhålla tillstånd. Under den första perioden hade ORF haft monopol på radiosändningar, varför möjlighet hade saknats för alla andra att erhålla sändningstillstånd. Detta var enligt domstolens mening oförenligt med artikel 10. Domstolen hänvisade i detta hänseende till sin tidigare dom i fallet Informationsverein Lentia m. fl. mot Österrike (se SvJT 1994 s. 375). Såvitt gällde den andra perioden, som sträckte sig från införandet av ny lagstiftning den 1 januari 1994 fram till författningsdomstolens dom den 27 september 1995, konstaterade Europadomstolen att de bestämmelser som gjort det möjligt att under denna tid ge tillstånd till andra än ORF hade upphävts av författningsdomstolen, varför läget fick anses ha varit detsamma som under den första perioden. Den kränkning av artikel 10 som förelegat under den första perioden hade därför förelegat även under den andra perioden. Under den tredje perioden, som omfattade tiden mellan författningsdomstolens dom den 27 september 1995 och införandet av nya lagbestämmelser den 1 maj 1997, hade möjligheter att erhålla sändningstillstånd också saknats, varför artikel 10 hade kränkts även under denna period. Under den fjärde perioden fr. o. m. den 1 maj 1997 fanns vissa möjligheter enligt lag att erhålla tillstånd, men den nya lagen hade, när Europadomstolen dömde i målet, ännu inte tillämpats på Radio ABC, och domstolen kunde inte *in abstracto* ta ställning till om den nya lagen uppfyllde kraven i konventionen.

Domstolens konklusion var att Radio ABC:s rätt enligt artikel 10 i konventionen hade kränkts.

4. Pierre-Bloch mot Frankrike (dom 21.10.1997)

Klaganden Pierre-Bloch ställde upp som kandidat för det politiska partiet *Union pour la démocratie française (UDF)* i parlamentsvalet i mars 1993 och valdes till ledamot av nationalförsamlingen. Efter valet redovisade han sina kostnader under valkampanjen inför kommissionen för kampanjkostnader, *Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques*, som fann att han hade överskridit det i lag fastställda taket för dessa kostnader. Kommissionen hänsköt saken till författningsrådet, *Conseil constitutionnel*, som delade uppfattningen att kostnadstaket hade överskri-

dits. Som en påföljd för detta förordnade författningsrådet att Pierre-Bloch skulle vara icke valbar till parlamentet under en tid av ett år samt att hans mandat som ledamot av nationalförsamlingen var förfallet. I ett senare beslut fastställde kommissionen för kampanjkostnader att Pierre-Bloch var skyldig att till staten betala ett belopp om 59.572 francs, motsvarande det belopp varmed kostnadstaket hade överskridits. Den förvaltningsdomstol, *tribunal administratif*, till vilken Pierre-Bloch överklagade detta beslut, avslog överklagandet.

Pierre-Bloch påstod vid Europadomstolen att han inte haft en rättvis rättegång vid författningsrådet, eftersom förfarandet där inte hade varit kontradiktoriskt och offentligt. Han gjorde gällande att artikel 6:1 i konventionen på grund härav hade överträtts.

Europadomstolen uttalade att rätten att ställa upp som kandidat i parlamentsval och rätten att ha kvar sitt mandat i parlamentet var politiska rättigheter och inte sådana civila rättigheter som avsågs i artikel 6:1 i konventionen och att tvister som gällde utövandet av dessa politiska rättigheter, t. ex. sådana som gällde skyldigheten att begränsa kampanjkostnaderna, därför föll utanför tillämpningsområdet för artikel 6:1. Det aktuella förfarandet hade visserligen också en ekonomisk aspekt såtillvida som Pierre-Bloch ålagts att till staten betala det belopp varmed kostnadstaket hade överskridits. Detta var emellertid en subsidiär fråga som var helt beroende av vilken slutsats författningsrådet dragit i fråga om överskridandet av kostnadstaket, och skyldigheten att betala detta belopp kunde därför inte föranleda att tvisten i detta fall skulle anses gälla civila rättigheter eller skyldigheter.

Det återstod för Europadomstolen att ta ställning till om förfarandet inför författningsrådet hade avsett en anklagelse för brott enligt artikel 6:1. Denna fråga måste bedömas enligt de kriterier som uppställts i Europadomstolens praxis (se t. ex. fallet Engel m. fl. mot Nederländerna, SvJT 1991 s. 287 f., och fallet Putz mot Österrike, SvJT 1996 s. 376). Av vikt var därför hur gärningen karakteriserades i nationell rätt, gärningens art samt sanktionens art och stränghet. Enligt fransk rätt var förfarandet i detta fall inte att anse som straffrättsligt, och gärningen kunde inte heller anses sådan att den till sin natur var ett brott. Den sanktion som bestod i förlust av valbarhet och mandatets upphörande var inte att hänföra till det straffrättsliga området. Skyldigheten att betala det belopp varmed kostnadstaket överskridits var inte heller av sådant slag att den kunde anses utgöra en sanktion för brott. Den syftade närmast till att bereda det allmänna gottgörelse genom betalning av ett belopp som felaktigt använts till att värva röster. Inte heller antecknades påföljden i straffregistret, och underlåtenhet att betala kunde inte föranleda ett frihetsberövande som subsidiär påföljd.

Förfarandet kunde därför inte anses ha avsett en anklagelse för brott enligt artikel 6:1 i konventionen.

Pierre-Bloch klagade vid Europadomstolen också över att han hade saknat ett effektivt nationellt rättsmedel på sätt som krävs enligt artikel 13 i konventionen, men eftersom rätten enligt denna artikel enbart hänför sig till en kränkning av någon annan rättighet som skyddas av konventionen, fann Europadomstolen, under åberopande av sin slutsats beträffande artikel 6, att Pierre-Bloch inte heller kunde göra gällande någon rätt enligt artikel 13.

Europadomstolen konkluderade således, med 7 röster mot 2, att varken artikel 6:1 eller artikel 13 var tillämplig i detta fall.

5. Boujlifa mot Frankrike (dom 21.10.1997)

Klaganden Boujlifa var marockansk medborgare och född i Marocko 1962 men bosatt i Frankrike. När han var 20 år gammal, begick han ett antal brott i Frankrike. Han dömdes 1985 för väpnat rån till sex års fängelse. Samma år dömdes han också för rån till 18 månaders fängelse. Han utlämnades senare till Schweiz för att där avtjäna ett fängelsestraff för stöld. Han återkom till Frankrike där beslut fattades om hans utvisning.

Boujlifa gjorde inför Europadomstolen gällande att utvisningsbeslutet stred mot hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privat- och familjelivet.

Domstolen framhöll att klagomålet borde bedömas mot bakgrund av situationen som den var vid den tid då beslut fattades om utvisningen. Detta innebar att Boujlifa inte kunde med fog åberopa att han efter det att beslut fattats om hans utvisning hade inlett ett samboförhållande med en fransk kvinna. Däremot var det av betydelse att Boujlifa kommit till Frankrike redan vid fem års ålder och bott där sedan dess (utom när han avtjänade ett fängelsestraff i Schweiz), att han fått sin skolutbildning i Frankrike och att hans föräldrar och syskon bodde där. Med hänsyn till dessa omständigheter var det tydligt att utvisningen utgjorde ett ingrepp i hans rätt till respekt för privat- och familjelivet, som var godtagbart endast om villkoren i artikel 8:2 i konventionen var uppfyllda.

I detta hänseende konstaterade domstolen att utvisningen var grundad på fransk lag och hade det legitima syftet att förhindra oordning eller brott. När det gällde frågan om ingreppet kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose detta ändamål eller, med andra ord, om det förelåg en rimlig balans mellan de motstridiga intressena erinrade domstolen om att Boujlifa visserligen hade stark anknytning till Frankrike men att de brott som han begått var allvarliga och hade föranlett stränga straff. Brotten hade utgjort synnerligen allvarliga kränkningar av person och egendom och av allmän ordning. Med hänsyn härtill

fick i detta fall det allmänna intresset anses väga tyngre än Boujlifas personliga intresse. Utvisningen var därför inte oproportionerlig. Domstolen konkluderade, med 6 röster mot 3, att artikel 8 inte blivit kränkt.

Fallet är det senaste i en lång serie av liknande fall om "andra generationens invandrare" som tidigare avgjorts av Europadomstolen (se fallen Moustaquim mot Belgien, SvJT 1994 s. 368 f., Beldjoudi mot Frankrike, SvJT 1994 s. 369, Nasri mot Frankrike, 1995 s. 766, Boughanemi mot Frankrike, SvJT 1996 s. 581 f., C mot Belgien, SvJT 1996 s. 775 f., Bouchelkia mot Frankrike, SvJT 1997 s. 378 f., Mehemi mot Frankrike, SvJT 1997 s. 771 f., och El Boujaïdi mot Frankrike, SvJT 1997 s. 772 f.).

6. Papageorgiou mot Grekland (dom 22.10.1997)

Den 23 december 1987 väckte Papageorgiou och ett stort antal andra personer talan vid domstol i Athen mot sin arbetsgivare, det statliga elektricitetsbolaget, med yrkande att de skulle återfå belopp som arbetsgivaren hade avdragit från deras löner och inbetalat till en viss social institution. Genom dom den 20 april 1989 biföll domstolen Papageorgious talan och ålade arbetsgivaren att återbetala det belopp som avdragits från hans lön. På arbetsgivarens och den sociala institutionens talan sänkte en högre domstol i Athen senare det belopp som skulle återbetalas till Papageorgiou. Arbetsgivaren överklagade denna dom till kassationsdomstolen, och den sociala institutionen intervenerade och stödde arbetsgivarens talan. Medan målet var anhängigt vid kassationsdomstolen, antog parlamentet en ny lag, som bl. a. utsläckte fordringar avseende återbetalningar av detta slag. Under hänvisning till denna lag upphävde kassationsdomstolen genom dom den 19 november 1993 den överklagade domen och avskrev målet.

Inför Europadomstolen klagade Papageorgiou över brott mot artikel 6:1 i konventionen dels på grund av att antagandet av ny lagstiftning, som ändrat rättsläget i den pågående processen, hade kränkt hans rätt till en rättvis rättegång, dels på grund av att förfarandet inte hade slutförts inom skälig tid.

Europadomstolen konstaterade att en ny lag, som utsläckt bestående krav, hade blivit gällande vid en tidpunkt då målet var anhängigt i högsta instans och att det före lagens utfärdande hade funnits anledning räkna med att kassationsdomstolen i enlighet med tidigare praxis skulle döma till Papageorgious förmån. Genom den nya lagen hade rättsläget i själva verket ändrats på sådant sätt att en fortsatt process blivit meningslös. Det var staten som hade ingripit som lagstiftare i ett läge då staten själv hade ett ekonomiskt intresse av utgången i målet, eftersom det var staten som skulle ha blivit tvungen att återbetala det omtvistade beloppet

till Papageorgiou om han hade vunnit målet. På grund av dessa omständigheter hade Papageorgious rätt till en rättvis rättegång kränkts.

När det gällde förfarandets längd konstaterade Europadomstolen att det förflutit fem år och elva månader mellan talans väckande vid den lägre domstolen och dagen för kassationsdomstolens dom. Av särskild betydelse var här tidsåtgången i kassationsdomstolen där målet varit anhängigt i två år och åtta månader. Under denna tid hade en advokatstrejk utbrutit och pågått i över ett halvt år. För detta kunde staten inte hållas ansvarig, men det hade ålegat kassationsdomstolen att tillse att det inte härutöver uppkom onödiga dröjsmål. Emellertid hade domstolen, när man på grund av strejken måst inställa en utsatt förhandling, bestämt tid för ny förhandling mer än ett år senare. En sådan åtgärd i ett mål som redan varit anhängigt under avsevärd tid kunde inte anses förenlig med kravet på ett avgörande inom skälig tid. Europadomstolen fann därför att Papageorgious rätt enligt artikel 6:1 hade kränkts även i detta hänseende.

7. Erdagöz mot Turkiet (dom 22.10.1997)

Klaganden Erdagöz gjorde en anmälan till polisen om att en viss person hade anställt skadegörelse på hans butik i Adana. Polisen menade att Erdagöz hade gjort en falsk angivelse och arresterade honom. Han hölls i poliarrest i ett dygn och frigavs därefter. Han gjorde gällande att han i strid med artikel 3 i konventionen hade misshandlats av polisen och att frihetsberövandet varit olagligt och oförenligt med artikel 5:1 i konventionen, eftersom han inte varit skäligen misstänkt för brott.

Såvitt gällde artikel 3 fann Europadomstolen att det förelåg en rad omständigheter som skapade tvivel om huruvida Erdagöz utsatts för den behandling han påstod. Det förelåg i vart fall inte tillräcklig bevisning till stöd för hans påståenden, och någon kränkning av artikel 3 kunde därför inte konstateras.

I fråga om artikel 5 fann domstolen ingen anledning betvivla att grunden för att Erdagöz varit berövad friheten under 24 timmar var att han misstänktes för att ha gjort en falsk angivelse om brott. Detta frihetsberövande fick anses omfattat av artikel 5:1 c), som gäller frihetsberövande av den som är skäligen misstänkt för brott, och domstolen konkluderade, med 7 röster mot 2, att någon kränkning av artikel 5:1 inte förekommit.

8. National & Provincial Building Society, the Leeds Permanent Building Society och the Yorkshire Building Society mot Storbritannien (dom 23.10.1997)

Klagandena i detta mål var tre "*building societies*", ett slags sparkassor som mottar sparbelopp från sina medlemmar och lånar ut sina pengar till köp av bostäder.

När det gällde beskattningen av avkastningen på insatta sparbelopp hade ett system utbildats enligt vilket denna avkastning beskattades hos sparkassorna enligt vissa schablonberäkningar och inte hos de enskilda spararna. I samband med att ny lagstiftning infördes för denna beskattning uppkom övergångsproblem. Det fanns ett tidsmässigt gap mellan de perioder som beskattats enligt det äldre systemet och den tidpunkt då de nya reglerna skulle börja tillämpas. För att fylla detta gap utfärdades genom en regeringsförordning vissa övergångsbestämmelser som ålade sparkassorna att betala skatt på den ränta som utbetalats till spararna under mellanperioden.

Det uppkom tvister om huruvida det funnits lagligt stöd för att utfärda dessa övergångsbestämmelser. En sparkassa, *Woolwich Equitable Building Society*, begärde vid domstol en förklaring om att bestämmelserna var olagliga och väckte därefter talan med krav på återbetalning av de belopp som inbetalats enligt dessa bestämmelser jämte ränta från betalningsdagen. Båda målen fördes upp till *House of Lords*. I sitt första avgörande förklarade House of Lords övergångsbestämmelserna olagliga. I ett andra avgörande förordnade House of Lords att Woolwich-sparkassan var berättigad att återfå inbetalade belopp jämte ränta från betalningsdagen.

För att förhindra ytterligare krav på återbetalning antog parlamentet ny lagstiftning som retroaktivt legaliserade de i form av regeringsförordning utfärdade bestämmelserna och de skattebeslut som fattats med stöd av dem. Från den nya lagens tillämpning undantogs emellertid den som före ett visst datum hade vid domstol angripit lagligheten av förordningen. Endast Woolwich-sparkassan kunde dra fördel av detta undantag. Visserligen hade även de tre sparkassor som var klagande inför Europadomstolen väckt talan vid brittisk domstol, men dessa mål hade anhängiggjorts först efter den dag som fastställts som gränsdatum och hade inte, när den nya lagstiftningen antogs, lett till någon dom ens i första instans.

De tre sparkassor, som var klagande vid Europadomstolen, gjorde gällande att deras rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen (om skydd för äganderätten) hade kränkts.

Europadomstolen framhöll att parlamentet, när ett nytt system för beskattningen införts, inte hade avsett att det skulle uppstå en mellanperiod utan beskattning och att sparkassornas klagomål måste prövas mot denna bakgrund. Det var dessutom osäkert om

det hade förelegat någon fordran som utgjorde egendom i tilläggsprotokollets mening, eftersom sparkassorna i fråga, till skillnad från Woolwich-sparkassan, inte hade fått någon dom till sin förmån och det varit tydligt för dem att parlamentet skulle försöka täppa till den lucka i lagen som uppkommit genom att övergångsbestämmelserna förklarats olagliga.

Europadomstolen förklarade att den ändå avsåg att som en arbetshypotes utgå från att sparkassorna haft ett rättsligt anspråk på återbetalning och att de gått miste om detta anspråk genom den nya lagstiftningen. Detta var ett ingrepp i deras äganderätt, och frågan var om detta ingrepp var berättigat. Domstolen fann det naturligt att pröva klagomålet på grundval av undantaget för betalning av skatter i andra stycket i artikel 1 i tilläggsprotokollet. Vid bedömningen av om det gjorts en rimlig avvägning mellan det allmänna intresset och skyddet för enskild äganderätt konstaterade domstolen att parlamentet genom den nya lagstiftningen önskat förverkliga sitt ursprungliga syfte, som omintetgjorts genom att regeringens förordning underkänts på tekniska grunder. Det fick anses vara ett starkt allmänt intresse att undvika att privata rättssubjekt kunde dra fördel av en teknisk brist i övergångsbestämmelserna till ett nytt skattesystem, och i detta fall hade sparkassorna varit väl medvetna om att parlamentet önskade förhindra att det uppkom en övergångsperiod under vilken ränteinkomster inte beskattades. Inte heller kunde sparkassorna med fog påstå att de ålagts en orimligt stor belastning genom att ränteinkomsterna under övergångsperioden beskattades på samma sätt som tidigare. Avvägningen mellan det allmänna och det enskilda intresset var därför rimlig, och de åtgärder som vidtagits av staten omfattades av undantaget för indrivning av skatter i artikel 1 i tilläggsprotokollet.

Europadomstolen hade därefter att ta ställning till om det förelåg diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen med avseende på skyddet för egendom enligt artikel 1 i tilläggsprotokollet som en följd av att de sparkassor som var klagande i målet behandlats på ett mindre förmånligt sätt än Woolwich-sparkassan. I detta hänseende fann domstolen att det fanns en relevant skillnad såtillvida som Woolwich-sparkassan ensam engagerat sig i ett rättsligt förfarande på ett tidigt stadium och visat sig beredd att ta de kostnader och risker som var förenade med att i två omgångar föra upp ett mål ända till House of Lords. Myndigheterna hade dessutom, redan innan den nya lagstiftningen antagits, återbetalat de inbetalda beloppen med ränta till Woolwich-sparkassan. De sparkassor som var klagande vid Europadomstolen befann sig därför inte i samma läge som Woolwich-sparkassan, och även om deras krav kunde anses jämförbara, var skillnaden i behandlingen av dem grundad på objektiva och rimliga skäl. Domstolen konkluderade därför, med 8 röster mot 1, att det inte heller förelåg något brott

mot artikel 14 i konventionen i förening med artikel 1 i tilläggsprotokollet.

Sparkassorna klagade vidare över att den nya lagstiftningen berövat dem deras rätt till tillträde till domstol för prövning av deras krav på återbetalning.

I detta hänseende fann Europadomstolen till en början att klagandena med de förfaranden inför domstol som de igångsatt avsett att få sin rätt till vissa penningbelopp fastställd och att artikel 6:1 därför var tillämplig oavsett att de rättigheter som de gjorde gällande grundade sig på skattelag. Vidare konstaterade Europadomstolen att den nya lagstiftningen inte hade hindrat klagandena att föra talan vid domstol men berövat dem möjligheten till en för dem positiv utgång i de pågående processerna. Det fanns i detta fall ett starkt allmänt intresse av att genomföra en lagstiftning av detta slag, och klagandena hade varit medvetna om att parlamentet sannolikt skulle komma att vidta åtgärder för att hindra dem att återfå inbetalda belopp. Dessutom befann sig de igångsatta rättegångarna endast på ett förberedande stadium när den nya lagen antogs. Med hänsyn till dessa omständigheter fann Europadomstolen att artikel 6:1 inte hade kränkts.

När det slutligen gällde frågan om klagandena hade utsatts för diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen med avseende på deras processuella rätt enligt artikel 6:1 i konventionen, därför att de behandlats på annat sätt än Woolwich-sparkassan, fann Europadomstolen, med 8 röster mot 1 och med åberopande av samma grunder som i fråga om den påstådda kränkningen av artikel 14 i förening med artikel 1 i tilläggsprotokollet, att det i detta hänseende inte förelåg något brott mot konventionen.

9. Johnson mot Storbritannien (dom 24.10.1997)

Klaganden Johnson dömdes för misshandel. Eftersom han ansågs psykiskt sjuk, beslöt domstolen att han skulle vårdas på psykiatrisk anstalt. Han intogs i augusti 1984 på Rampton Hospital, en sluten psykiatrisk anstalt. Hans frihetsberövande överprövades vid flera tillfällen av en utskrivningsnämnd, *Mental Health Review Tribunal*. I sitt beslut den 15 juni 1989 konstaterade nämnden, på grund av medicinsk utredning, att Johnson inte längre led av psykisk sjukdom, men nämnden tillade att han, efter att ha tillbringat nästan fem år på Rampton Hospital, var i behov av särskilda rehabiliteringsåtgärder för att man skulle kunna undvika ett återfall i sjukdom som skulle kräva ny vistelse på anstalt. Nämnden förordnade därför om villkorlig utskrivning, varvid villkoren bestod i viss medicinsk och social övervakning och bosättning i särskilt övervakat gästhem. Beslutet innebar att Johnson skulle vara kvar på anstalten intill dess lämplig bostad av detta slag kunnat ordnas för honom.

Många försök gjordes att finna en lämplig placering av Johnson i ett gästhem men utan framgång, delvis beroende på att Johnsons egna önskemål inte var lätta att tillfredsställa. I januari 1990 vände sig Johnson till nämnden med en begäran om definitiv utskrivning. I maj 1990 upprepade nämnden sitt beslut om villkorlig utskrivning, varvid ett av villkoren var att lämplig bosättning kunde ordnas. Ett liknande beslut fattades av nämnden i april 1991. Först i januari 1993 beslöts att Johnson skulle frigges ovillkorligt.

Frågan i målet vid Europadomstolen var om Johnson under tiden från juni 1989 till januari 1993 varit berövad friheten i strid med artikel 5:1 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att frihetsberövandet under angivna tid borde prövas enligt artikel 5:1 e), som gäller frihetsberövande på grund av sinnessjukdom. Domstolen fann därvid att frihetsberövandet hade överensstämt med inhemsk lag. Emellertid måste också avgöras om konventionens särskilda krav varit uppfyllda. Dessa innebar att den som berövas friheten på grund av sinnessjukdom måste visas lida av en sinnessjukdom som kräver ett frihetsberövande, och frihetsberövandet får fortgå endast så länge personen i fråga lider av sådan sjukdom.

Detta innebar emellertid inte, enligt domstolens mening, att Johnson borde ha frigivits omedelbart och ovillkorligt efter det att utskrivningsnämnden den 15 juni 1989 hade funnit att han inte längre led av sinnessjukdom. Myndigheterna måste anses åtnjuta en viss frihet att uppställa villkor i samband med frigivning i syfte att följa hur den frigivne återanpassas i samhället och att undvika återfall, men frigivningen får inte uppskjutas hur länge som helst. Det var godtagbart att som villkor för Johnsons utskrivning kräva bl. a. att hans bosättning först måste ordnas på ett tillfredsställande sätt. Men i detta fall hade det visat sig att myndigheterna saknat möjligheter att ordna en lämplig bostad under rimlig tid, och Johnson hade inte haft rätt till ny prövning av utskrivningsfrågan förrän ett år förflutit från beslutet i juni 1989. Det hade således uppkommit en situation som innebar en försening på obestämd tid av Johnsons utskrivning från Rampton Hospital, och det fanns inga rättsmedel som hindrade att frihetsberövandet förlängdes på ett orimligt sätt. Under dessa omständigheter fann Europadomstolen att Johnsons fortsatta frihetsberövande efter den 15 juni 1989 utgjorde ett brott mot artikel 5:1.

10. Szücs mot Österrike (dom 24.11.1997)

Klaganden Szücs var häktad som misstänkt för brott, men förfarandet mot honom lades ner. Han begärde ersättning av allmänna medel för oriktigt frihetsberövande. Enligt österrikisk lag kunde ersättning utgå endast om det var klarlagt att den som berövats fri-

heten varit oskyldig eller om frihetsberövandet eljest varit olagligt. Så ansågs inte vara fallet i fråga om Szücs, som därför inte fick bifall till sin ansökan om ersättning.

Szücs klagade över brott mot artikel 6:1 i konventionen på grund av att de domstolar som beslutat i ersättningsfrågan inte hade avkunnat sina beslut offentligt.

Europadomstolen fann att det enligt österrikisk lag fanns en verklig rätt att under vissa förutsättningar erhålla ersättning för oriktigt frihetsberövande och att rättsläget var ett annat än det som förelegat i fallet *Masson och Van Zon mot Nederländerna*, där avgörandet av om ersättning skulle utgå eller inte varit helt diskretionärt (se SvJT 1995 s. 774). Det hade också förelegat en seriös tvist om rätten till ersättning, och denna rätt var att anse som en sådan civil rättighet som avsågs i artikel 6:1.

I förevarande fall hade de österrikiska domstolarna inte avkunnat sina beslut offentligt. Det fanns inte heller någon generell rätt för allmänheten att få tillgång till dessa beslut, utan rätten att ta del av dem förutsatte att tillstånd hade lämnats av vederbörande domstol, som därvid hade att pröva om den som önskade ta del av ett beslut hade ett legitimt intresse av detta. Eftersom intresset av offentlighet alltså inte var tillgodosett vare sig genom offentligt avkunnande eller på annat sätt, förelåg en överträdelse av artikel 6:1.

11. Werner mot Österrike (dom 24.11.1997)

Klaganden Werner var under en kortare tid berövad friheten på grund av misstanke om brott. Bevisningen mot honom befanns otillräcklig för åtal. Han begärde då ersättning av allmänna medel för oriktigt frihetsberövande. Denna begäran avslogs av vederbörande domstol under hänvisning till att brottsmisstanken mot honom inte hade undanröjts. Werner överklagade beslutet till appellationsdomstolen, *Oberlandesgericht*, och yrkade att denna domstol skulle uppta bevisning, bl. a. genom att höra vittnen. Åklagaren ingav ett skriftligt yttrande, i vilket han förordade att domstolen utan att uppta bevisning skulle avslå överklagandet. Detta yttrande delgavs inte Werner. Appellationsdomstolen fann inte skäl föreligga att höra vittnen och avslog överklagandet.

Werner klagade över brott mot artikel 6:1 i konventionen dels på grund av att hans mål vid de österrikiska domstolarna avgjorts utan offentlig förhandling och utan offentligt avkunnande av besluten, dels därför att åklagarens yttrande till appellationsdomstolen inte delgivits honom innan målet avgjordes.

På samma grunder som i det ovan under 10 refererade fallet Szücs fann Europadomstolen att det hade förelegat en seriös tvist om Werners civila rättigheter och att artikel 6:1 därför var tillämplig.

När det gällde avsaknaden av en offentlig förhandling hade Werner visserligen inte framställt någon begäran om en förhandling, men detta kunde inte tolkas som att han avstått därifrån, eftersom det fanns en klar praxis enligt vilken förhandlingar inte hölls i denna typ av mål och en begäran därom således inte hade haft utsikt att vinna bifall. Det fanns enligt Europadomstolens mening inget skäl i detta fall att avvika från principen att en offentlig förhandling skall hållas. På denna punkt förelåg alltså ett brott mot artikel 6:1.

Även när det gällde det förhållandet att besluten inte avkunnats offentligt fann Europadomstolen, på samma skäl som i det ovan under 10 refererade målet, att artikel 6:1 inte hade respekterats.

Vidare ansåg Europadomstolen att det krav på parternas likställdhet (*equality of arms*), och på ett kontradiktoriskt förfarande (*adversarial proceedings*) som innefattas i artikel 6:1 medförde att vardera parten måste få tillfälle att ta del av och kommentera vad som tillförs målet från motpartens sida. Europadomstolen konkluderade därför, med 8 röster mot 1, att appellationsdomstolens underlåtenhet att delge Werner åklagarens inlagda utgjorde ett brott mot artikel 6:1.

12. Zana mot Turkiet (dom 25.11.1997)

Klaganden Zana har tidigare varit borgmästare i Diyarbakir, som är den största staden i sydöstra Turkiet. Medan han avtjänade straff i fängelse, gav han en tidningsintervju i vilken han uttalade sitt stöd för "den nationella befrielseörelsen PKK" samtidigt som han framhöll att han ogillade massakrer och att det var av misstag som PKK dödar kvinnor och barn.

Med anledning av sina uttalanden i tidningsintervjun åtalades Zana för att ha stött en väpnad organisation vars syfte var att splittra det nationella territoriet. Vid en domstolsförhandling vägrade Zana att tala turkiska, och han förklarade på kurdiska att han önskade försvara sig på detta språk, som var hans modersmål. Domstolen klaggjorde för honom att han, om han vidhöll detta, skulle anses ha avstått från sin rätt att försvara sig. Till den följande rättegången vid säkerhetsdomstolen i Diyarbakir kallades Zana inte att inställa sig. Han var inte personligen närvarande inför denna domstol men var företrädd av advokater. Han dömdes av domstolen för sitt intervjuuttalande till tolv månaders fängelsestraff.

Den första frågan i målet var om domen mot Zana utgjorde ett brott mot hans yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att domen mot Zana varit grundad på turkisk lag och hade syftat till att främja nationell säkerhet och allmän säkerhet, vilket var legitima intressen enligt punkt 2 i artikel 10. När det gällde frågan om ingripandet mot Zana varit

proportionerligt och således kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle fann domstolen att Zanas uttalanden i tidningsintervjun varit i viss mån motsägelsefulla såtillvida som de å ena sidan inneburit stöd för PKK, en organisation som använder våld för att nå sina syften, och å andra sidan innefattat ett avståndstagande från våld. Därtill kom att Zanas uttalanden måste bedömas mot bakgrund av den spända situationen i sydöstra Turkiet. Det förhållandet att den tidigare borgmästaren i Diyarbakir i detta känsliga läge gav sitt stöd åt PKK, som han beskrev som en nationell befrielse, måste anses ha varit ägnat att skärpa den redan tidigare explosiva situationen i regionen. Med hänsyn till dessa omständigheter kunde ingripandet mot Zana anses ha varit proportionerligt och därmed förenligt med artikel 10. Europadomstolens konklusion, som antogs med 12 röster mot 8, var därför att artikel 10 inte hade kränkts.

Zana klagade vidare över brott mot punkterna 1 och 3 c) i artikel 6 i konventionen på grund av att han till följd av sin frånvaro från en viktig del av rättegången inte hade fått tillfälle att försvara sig.

Europadomstolen konstaterade att Zana inte hade kallats att inställa sig inför den domstol som dömt honom till ett fängelsestraff. Det förhållandet att han begärt att få försvara sig på kurdiska innebar inte att han hade avstått från sin rätt att försvara sig och att närvara vid domstolen. Med hänsyn till den påföljd som Zana riskerat att ådömas kunde det inte anses förenligt med principerna för en rättvis rättegång att domstolen dömt i målet utan att ha hört Zana personligen. Framför allt hade Zana kunnat förklara för domstolen vad han åsyftat med sitt intervjuuttalande och under vilka omständigheter intervjun hade ägt rum. Europadomstolen fann därför, med 17 röster mot 3, att det på denna punkt förelåg ett brott mot artikel 6 punkterna 1 och 3 c) i konventionen.

Den sista fråga som Europadomstolen hade att ta ställning till var om processen mot Zana hade pågått så länge att det inte var förenligt med kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande inom skälig tid. Det totala förfarandet hade pågått under en tid av nästan tre år elva månader, varav emellertid endast omkring ett och ett halvt år föll under den tid för vilken Turkiet godtagit Europadomstolens prövningsrätt. Europadomstolen hänvisade till vissa förseningar i handläggningen av målet mot Zana och till den stora betydelse som målet haft för denne, som varit berövad friheten när han gjorde intervjuuttalandena och som dömts till ett ytterligare fängelsestraff. Med hänsyn härtill konkluderade domstolen, med 19 röster mot 1, att artikel 6:1 blivit kränkt på denna punkt.

13. Grigoriades mot Grekland (dom 25.11.1997)

Klaganden Grigoriades hade under sin militärtjänst ådömts disciplinstraff, och han hade också åtalats för att han uteblivit från tjänstgöring. Han skrev till sin militära chef ett brev innehållande häftiga anklagelser mot armén som han beskrev som en fiende till människorna och till samhället. Han betecknade vidare armén som en brottslig och terroristisk institution, vilken syftade till att omforma mänskliga relationer från vänskap och kärlek till beroendeförhållanden byggda på fruktan och förtryck. Grigoriades åtalades och dömdes bl. a. för att ha förolämpat armén till ett fängelsestraff.

Huvudfrågan i målet var om domen mot Grigoriades innefattade ett brott mot dennes genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet.

Europadomstolen fann att domen mot Grigoriades varit grundad på grekisk lag, som stadgade straff för förolämpning av de väpnade styrkorna. Lagen fick anses vara tillräckligt tydlig till sitt innehåll för att uppfylla kravet i artikel 10:2 på att ett ingrepp i yttrandefriheten skall vara föreskrivet i lag. Vidare tjänade ingreppet i detta fall legitima ändamål enligt artikel 10:2, eftersom det kunde anses syfta till att skydda nationell och allmän säkerhet och territoriets okränkbarhet. När det sedan gällde frågan om bestraffningen av Grigoriades varit en proportionerlig åtgärd som kunde anses nödvändig i ett demokratiskt samhälle fann Europadomstolen att brevet hade innehållit starka och obehärskade uttalanden om den grekiska armén. Emellertid hade dessa uttalanden gjorts i samband med en längre utläggning innehållande kritik av militärlivet och av armén som institution. Brevet hade skickats till en militär chef och hade inte publicerats eller spritts av Grigoriades till en större krets. Det innehöll inte heller några förolämpande uttalanden riktade mot mottagaren av brevet eller mot annan särskild person. Europadomstolen ansåg att brevet inte hade haft någon nämnvärd påverkan på disciplinen inom armén och att bestraffningen av Grigoriades inte kunde anses ha varit en nödvändig åtgärd. Slutsatsen, som antogs med 12 röster mot 8, var därför att artikel 10 hade blivit kränkt.

Grigoriades hävdade vidare att den artikel i den grekiska militära strafflagen som låg till grund för domen mot honom och som allmänt hänvisade till förolämpning av de väpnade styrkorna var så allmänt formulerad att straffdomen mot honom inte varit förutsebar. På grund härav kunde den fällande domen inte anses ha grundats på lag, och den stred därför mot artikel 7 i konventionen. Europadomstolen ansåg emellertid att lagbestämmelsen varit tillräckligt precis och att det inte förelåg något brott mot artikel 7.

14. Sakik m. fl. mot Turkiet (dom 26.11.1997)

De sex klagandena i detta mål arresterades, medan de var medlemmar av det turkiska parlamentet, som misstänkta för terroristbrott. De hölls i polisarrest under 12 respektive 14 dagar innan de inställdes inför en domare, som beslöt att häkta dem. De åtalades senare och dömdes till fängelsestraff för separatistisk propaganda eller för medlemskap i en väpnad organisation.

Europadomstolen fann till en början att den tid under vilken klagandena varit berövade friheten utan att ställas inför en domare inte var förenlig med kravet i artikel 5:3 i konventionen på att den som arresterats för brott skall utan dröjsmål ställas inför domare eller annan ämbetsman som fullgör dömande uppgifter. Det hade inte heller visats föreligga något effektivt rättsmedel som hade gjort det möjligt för klagandena att under tiden i polisarrest få till stånd en domstolsprövning av lagligheten av frihetsberövandena och beslut om frigivning om dessa hade befunnits olagliga. Det förelåg därför också en kränkning av artikel 5:4 i konventionen.

Slutligen ansåg Europadomstolen det inte visat att klagandena hade haft någon möjlighet enligt turkisk rätt att erhålla skadestånd för de nämnda brotten mot artikel 5 i konventionen. Även artikel 5:5 i konventionen hade därför kränkts.

15. Stamoulakatos mot Grekland (nr 2) (dom 26.11.1997)

Klaganden Stamoulakatos ingav i februari 1987 till prefekturen i Athen en ansökan om invalidpension enligt en speciallag som gav den som skadats till följd av sitt motstånd mot diktaturen i Grekland under åren 1967–1974 rätt till en sådan pension. Hans begäran avslogs i maj 1988. Stamoulakatos överklagade beslutet till domstol, där målet alltjämt var anhängigt vid tiden för Europadomstolens dom. Han klagade över brott mot artikel 6:1 i konventionen på grund av att hans mål inte hade avgjorts inom skälig tid.

Europadomstolen konstaterade till en början att rätten till en pension var en civil rättighet och att artikel 6:1 därför var tillämplig i förevarande fall. Det hade i målet förekommit betydande dröjsmål för vilka den grekiska domstolen var ansvarig. Med hänsyn härtill och till den totala tidsåtgången om nio och ett halvt år, i förening med det förhållandet att målet gällde rätten till en pension som utgjorde en viktig del av de medel som Stamoulakatos hade att leva av, fann Europadomstolen att målet inte hade avgjorts inom skälig tid och att det därför förelåg ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.

16. K.-F. mot Tyskland (dom 27.11.1997)

Klaganden greps av polisen den 4 juli 1991 klockan 21.45 och fördes till en polisstation för identitetskontroll. I en rapport som upp-

rättades samma kväll angavs att han var misstänkt för hyresbedrägeri och att det fanns en risk för att han skulle avvika. Sedan klaganden förhörts, beslöt åklagaren den 5 juli 1991 klockan 9.25 att inte anhålla honom. Han frigavs samma morgon klockan 10.30. Det väcktes inte något åtal mot honom. I stället gjorde han anmälan mot de poliser och åklagare som varit inblandade i händelserna den 4 och den 5 juli, men denna anmälan ledde inte till någon åtgärd mot de anmälda tjänstemännen.

Frågan i målet vid Europadomstolen var om frihetsberövandet den 4 och den 5 juli 1991 hade varit lagligt och överensstämt med kraven i artikel 5:1 i konventionen.

Europadomstolen godtog att frihetsberövandet grundats på att klaganden hade varit skäligen misstänkt för att ha begått ett brott och att syftet hade varit att ställa honom inför domstol om misstanken mot honom styrktes genom de förhör som skulle hållas. Frågan var emellertid om frihetsberövandet stått i överensstämmelse med tysk lag. Grunden för frihetsberövandet enligt tysk lag hade varit behovet av identitetskontroll, och för ett sådant frihetsberövande gällde en maximitid av tolv timmar. Polisen hade haft anledning att planera sina åtgärder så, att denna tid inte överskreds. Eftersom frihetsberövandet sträckt sig utöver maximitiden, förelåg enligt Europadomstolens uppfattning ett brott mot artikel 5:1 c) i konventionen.

17. Mentés m. fl. mot Turkiet (dom 28.11.1997)

Klagandena var fyra turkiska medborgare av kurdiskt ursprung och tidigare bosatta i en by i sydöstra Turkiet. De gjorde gällande att deras hus i denna by hade bränts ner av turkska militära styrkor den 25 juni 1993. Turkiska regeringen bestred att några militära operationer genomförts i detta område på den angivna dagen. Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna upptog bevisning genom att tre av dess ledamöter hörde ett stort antal vittnen. På grund av denna bevisning fann kommissionen det styrkt att tre av klagandena fått sina hus nedbrända av turkiska säkerhetsstyrkor, medan det saknades tillräckligt stöd för de påståenden som framförts av den fjärde klaganden. Europadomstolen anslöt sig till dessa slutsatser av bevisningen.

Europadomstolen konstaterade, med 16 röster mot 5, att tre av klagandena utsatts för ett synnerligen allvarligt ingrepp i sin rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv och sitt hem. Detta ingrepp saknade berättigande, och det förelåg därför ett brott mot artikel 8 i konventionen. De turkiska myndigheterna hade också försummat att göra en grundlig och effektiv undersökning med anledning av de anklagelser som klagandena framfört, och till följd härav hade dessas möjligheter att med framgång använda rättsmedel vid tur-

kisk domstol undergrävts. Europadomstolen fann därför, med 16 röster mot 5, att även artikel 13 i konventionen, som föreskriver att det skall finnas en rätt till ett effektivt rättsmedel med avseende på konventionsbrott, hade kränkts.

När det gällde den fjärde klaganden hade däremot enligt Europadomstolens slutsats något brott mot konventionen inte visats föreligga.

18. Proszak mot Polen (dom 16.12.1997)

Klaganden, Bronislaw Proszak, som hade utsatts för ett överfall, väckte skadeståndstalan mot angriparen. Frågan var om polsk domstol hade avgjort skadestandsfrågan inom skälig tid på sätt som krävdes enligt artikel 6:1 i konventionen.

Skadeståndstalan hade väckts den 25 oktober 1990, men Europadomstolen hade endast att bedöma tidsåtgången från den 1 maj 1993, eftersom Polen erkänt den enskilda klagorätten från denna dag och med den begränsningen att erkännandet endast avsåg beslut som fattats och händelser som inträffat efter erkännandet. Rättegången hade avslutats i andra instans den 19 februari 1997.

Europadomstolen fann att målet i viss mån hade varit komplicerat, eftersom det gällt att avgöra om vissa skador som Bronislaw Proszak åberopat hade orsakats av överfallet, och det hade varit nödvändigt att inhämta läkarutlåtanden för att besvara denna fråga. Vidare ansåg Europadomstolen att Bronislaw Proszak hade bidragit till att förlänga förfarandet genom att göra jävsinvändningar mot en domare och utebli från vissa domstolsförhandlingar. Hon hade också vägrat att medverka i en psykiatrisk undersökning. Rättegången vid den polska underdomstolen hade visserligen pågått under relativt lång tid, men det fanns ändå enligt Europadomstolens mening inte skäl till kritik mot det sätt på vilket denna domstol hade handlagt målet.

Med 6 röster mot 3 konkluderade Europadomstolen att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

19. Tejedor García mot Spanien (dom 16.12.1997)

Klaganden Tejedor García var en polisman som anklagats för olagligt frihetsberövande, misshandel och lydnadsbrott. Undersökningsdomaren fann emellertid att brott inte hade styrkts och avskrev målet genom beslut den 10 september 1990. Enligt spansk lag hade åklagaren rätt att överklaga detta beslut inom tre dagar från det att han delgivits beslutet och akten i målet. Åklagarens överklagande inkom den 7 november 1990, men det var daterat den 13 september 1990. De spanska domstolarna fann sig ändå böra godta att överklagande skett inom föreskriven tid, eftersom

det inte framgick av handlingarna vid vilken tidpunkt åklagaren hade delgivits beslutet och akten.

Tejedor García klagade över ett brott mot den i artikel 6:1 i konventionen fastslagna principen om en rättvis rättegång, eftersom åklagaren hade tillåtit överklaga ett beslut trots att överklagandefristen i verkligheten hade utlöpt.

Europadomstolen konstaterade att det i detta fall inte funnits någon anteckning om när delgivning skett med åklagaren och att de spanska domstolarna inte hade ansett det förhållandet att överklagandet varit daterat den 13 september 1990 vara ett bevis om att delgivning med åklagaren hade skett senast denna dag. Dessa domstolar hade tolkat och tillämpat spansk lag på ett sätt som inte kunde anses godtyckligt eller orimligt. Europadomstolen fann därför, med 8 röster mot 1, att artikel 6:1 inte hade kränkts.

20. Raninen mot Finland (dom 16.12.1997)

På grund av sin vägran att fullgöra militärtjänst dömdes klaganden Raninen till fängelse. Han ålades på nytt tjänstgöringsskyldighet men vidhöll sin vägran. Han dömdes för tjänsteförseelser till ytterligare fängelsestraff, vilka skulle avtjänas senare. I samband med en domstolsförhandling den 18 juni 1992 arresterades Raninen. Han belades med handfängsel, varefter han i bil fördes en sträcka av 100–150 km till en militärförläggning. Han intogs där på ett militärsjukhus och befriades från handfängslen. Det fanns motstridiga uppgifter om huruvida Raninen frivilligt eller mot sin vilja förts till detta sjukhus. Påföljande dag förhöordes han av militär personal, varefter han arresterades på nytt.

Justitieombudsmannen (JO) fann senare att det, när Raninen arresterades den 18 juni 1992, inte hade förelegat någon flyktfara och att Raninen inte heller hade tillfrågats om huruvida han höll fast vid sin vägran att fullgöra militärtjänst. JO ansåg därför att arretseringen hade saknat laglig grund. Det hade enligt JO:s mening inte heller funnits några godtagbara skäl för att åsätta Raninen handfängsel.

Under hänvisning till JO:s bedömning konstaterade Europadomstolen att Raninens arretsering den 18 juni 1992 och hans frihetsberövande under transporten till militärförläggningen stått i strid med nationell lag och att dessa åtgärder därför inte heller kunde anses ha uppfyllt kravet på laglighet i artikel 5:1 i konventionen. Såvitt gällde Raninens vistelse på militärsjukhuset var däremot oklart om han befunnit sig där frivilligt eller under tvång, och det hade därför inte styrkts att Raninen på detta stadium varit berövad friheten.

Raninen gjorde även gällande inför Europadomstolen att det förhållandet att han med handfängsel förts från fängelset till mili-

tärsjukhuset utgjorde förnedrande behandling och därför stod i strid med artikel 3 i konventionen. Trots att det inte funnits skäl att belägga Raninen med handfängsel och åtgärden dessutom vidtagits i samband med ett olagligt frihetsberövande, fann domstolen det inte visat att den hade påverkat Raninen negativt vare sig fysiskt eller psykiskt eller att den haft till syfte att förödmjuka honom. Den behandling han utsatts för var därför enligt domstolens mening inte så allvarlig att den uppnådde den miniminivå som krävdes för att den skulle omfattas av artikel 3 i konventionen.

Med liknande motivering fann Europadomstolen, med 7 röster mot 2, att det sätt på vilket Raninen behandlats inte heller utgjorde ett ingrepp i hans genom artikel 8 i konventionen skyddade rätt till respekt för privatlivet.

21. Canea katolska kyrka mot Grekland (dom 16.12.1997)

Den romersk-katolska kyrkan i Canea på Kreta, representerad av sin abbot, väckte talan vid grekisk domstol för att uppnå en förklaring om att kyrkan var ägare till en kringliggande mur och ett åläggande för två närboende personer, som gjort ingrepp i muren, att upphöra med sådana ingrepp och återställa muren i dess tidigare skick. Kyrkan fick i första instans bifall till sina yrkanden, men i högre instans avvisades dess talan. Grunden härför var att kyrkan inte ansågs vara en juridisk person, eftersom den inte hade fullgjort de formaliteter som enligt grekisk civillag gällde för att en juridisk person skulle konstitueras. Till denna ståndpunkt anslöt sig i högsta instans den grekiska kassationsdomstolen.

Europadomstolen konstaterade att den grekiska katolska kyrkans och dess församlingskyrkors rättskapacitet inte tidigare hade ifrågasatts av grekiska domstolar eller myndigheter. Sålunda hade dessa kyrkor tillåtits förvärva och överlåta fast och lös egendom, att ingå avtal och att vidta andra rättshandlingar. Det hade inte funnits anledning för dem att tro att de plötsligt inte längre skulle erkännas som juridiska personer och att gardera sig häremot genom att konstituera sig som sådana enligt bestämmelserna i civillagen. Hade de gjort detta, hade resultatet dessutom blivit att giltigheten av tidigare rättshandlingar kunnat ifrågasättas, och nya problem hade uppkommit med avseende på överlåtelse av kyrklig egendom till nybildade juridiska personer. Under sådana omständigheter innebar kassationsdomstolens beslut att inte godta kyrkan i Canea som part en inskränkning i denna kyrkas rätt att — såväl vid det aktuella tillfället som i framtiden — skydda sin egendom genom att väcka talan vid domstol. Kyrkans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen att få tillträde till domstol hade därför enligt Europadomstolens mening kränkts.

Europadomstolen fann vidare att vägran att godta den katolska kyrkan i Canea som part i en process rörande dess egendom försatte denna kyrka i ett annat läge än den ortodoxa kyrkan och den judiska församlingen, vilka båda åtnjöt rättskapacitet utan att ha uppfyllt de formella krav som uppställts för den katolska kyrkan. På grund härav förelåg också enligt Europadomstolens mening diskriminering med avseende på rätten till domstolsprövning och därmed ett brott mot artikel 14 i förening med artikel 6:1 i konventionen.

22. Camenzind mot Schweiz (dom 16.12.1997)

Klaganden Camenzind var misstänkt för att ha använt en trådlös telefon av icke godkänt slag för samtal på en frekvens som var reserverad för flygtrafik. Med anledning härav fattade en chef inom den schweiziska post- och telemyndigheten (PTT) ett beslut om husrannsakan i Camenzinds bostad. Syftet var att man skulle anträffa och beslagta telefonen i fråga. Denna husrannsakan genomfördes i Camenzinds närvaro av en tjänsteman vid PTT, som begränsade sig till att undersöka om telefoner och televisionsapparater var av godkänt slag. Han påträffade inte någon telefon av otillåtet slag.

Europadomstolen konstaterade att husrannsakingen utgjort ett ingrepp i Camenzinds rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för hemmet. Frågan var därför om detta ingrepp var rättfärdigt enligt punkt 2 i artikel 8.

I detta hänseende fann Europadomstolen att åtgärden haft stöd i lag och syftat till att förhindra oordning eller brott. Domstolen godtog vidare att det varit av vikt för myndigheterna att söka påträffa den telefon som hade använts och konstaterade att det fanns bestämmelser i schweizisk lag som garanterade att en husrannsakan i sådana fall genomfördes på ett rättssäkert och inte onödigt ingripande sätt. I det aktuella fallet hade ingreppet i Camenzinds rätt varit begränsat till en kontroll av telefoner och televisionsapparater. Med hänsyn till föreliggande rättssäkerhetsgarantier och den genomförda husrannsakingens begränsade räckvidd ansåg domstolen att åtgärden hade varit proportionerlig och att den därför kunde anses ha varit nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Med 8 röster mot 1 konkluderade domstolen att husrannsakingen inte stött i strid med artikel 8.

Däremot hade Camenzind inte haft till sitt förfogande något effektivt rättsmedel enligt schweizisk lag som hade gjort det möjligt för honom att få husrannsakingens överensstämmelse med konventionen överprövad. Enligt schweizisk lag tillåten klagan till domstol över tvångsåtgärder kunde i detta fall inte anses effektiv, eftersom överprövning inte kunde ske efter det att tvångsåtgärden

genomförts och avslutats. Europadomstolen ansåg därför att det förelåg ett brott mot artikel 13 (om rätten till ett effektivt inhemskt rättsmedel) i förening med artikel 8 i konventionen.

23. Helle mot Finland (dom 19.12.1997)

Målet gällde en tvist om klaganden Helles anställningsförhållanden hos en evangelisk-luthersk församling. Tvisten behandlades först av domkapitlet i Helsingfors stift och därefter av Högsta förvaltningsdomstolen. Helle klagade över att han under förfarandet inte hade åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en muntlig förhandling. Han gjorde vidare gällande att förfarandet inte varit rättvist, dels eftersom domkapitlet, vars beslut han överklagat, genom två yttranden kunnat påverka utgången av målet i Högsta förvaltningsdomstolen, dels på grund av att domkapitlet och Högsta förvaltningsdomstolen underlåtit att ta ställning till vissa av hans argument.

Såvitt Helles klagomål avsåg domkapitlet konstaterade Europadomstolen att Högsta förvaltningsdomstolen, som var en oavhängig och opartisk domstol, hade behörighet att fullt ut överpröva domkapitlets beslut. Helle hade därför i högre instans fått sin sak prövad av en domstol som uppfyllde kraven i artikel 6:1. Visserligen hade Högsta förvaltningsdomstolen inte hållit en muntlig förhandling, men denna underlåtenhet omfattades av Finlands vid den aktuella tiden gällande förbehåll till artikel 6, enligt vilket Finland tills vidare inte garanterade rätten till en sådan förhandling vid bl. a. Högsta förvaltningsdomstolen. Något brott mot artikel 6:1 förelåg alltså inte i detta hänseende.

När det sedan gällde klagomålet över att förfarandet inte varit rättvist framhöll Europadomstolen att Helle hade beretts tillfälle — och också utnyttjat detta tillfälle — att inför Högsta förvaltningsdomstolen kommentera de yttranden som avgivits av domkapitlet. När det gällde skälen för de beslut som fattats fann Europadomstolen att dessa framgick med tillräcklig klarhet av domkapitlets beslut. Högsta förvaltningsdomstolen hade inte tillfogat några egna skäl men fick anses ha anslutit sig till domkapitlets bedömning och därmed också ha inkorporerat domkapitlets skäl i sitt eget beslut. Dessa omständigheter var tillräckliga för att uppfylla kraven i artikel 6:1, som därför inte heller i dessa hänseenden hade kränkts.

24. Brualla Gómez de la Torre mot Spanien (dom 19.12.1997)

Mellan klaganden Victoria Brualla Gómez de la Torre och ett försäkringsbolag fördes en process rörande frågan om Victoria Brualla Gómez de la Torre hade rätt att överta sin avlidne fars hy-

resrätt till vissa lokaler. Genom dom den 7 februari 1992 beslöt den spanska domstolen, *Audiencia provincial*, att hon inte skulle få överta hyresrätten. Hon underrättade denna domstol om sin avsikt att överklaga domen till Högsta domstolen och förelades därefter av denna domstol att inge överklagandet inom en i lag angiven tidsfrist om 40 dagar, som i detta fall skulle räknas från den 7 april 1992.

Den 6 maj 1992 trädde en ny lag i kraft, enligt vilken det förelåg förbud mot att till Högsta domstolen överklaga domar i hyrestvister när hyran understeg ett visst i lagen angivet belopp. De lokaler som tvisten mellan Victoria Brualla Gómez de la Torre och försäkringsbolaget gällde tillhörde denna kategori.

Efter det att Victoria Brualla Gómez de la Torre med iakttagande av fristen om 40 dagar hade ingivit sitt överklagande, avisades detta av Högsta domstolen med tillämpning av den nya lagen. Frågan inför Europadomstolen var om detta skulle anses ha medfört att Victoria Brualla Gómez de la Torre hade förvägrats sin rätt att få tillträde till domstol.

Europadomstolen konstaterade att de spanska domstolarna i detta fall hade tillämpat principen att ny processlag blir tillämplig även på pågående rättegångar. Den nya lagen hade vidare det legitima syftet att förhindra att Högsta domstolen översvämmades av mål av mindre betydelse. Av betydelse var också att Victoria Brualla Gómez de la Torre hade fått sin sak prövad av två lägre domstolar. Under sådana förhållanden konkluderade Europadomstolen att hennes rätt enligt artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.